

SELETUSKIRI
Vabariigi Valitsuse korralduse „Eesti maaelu arengukava 2014–2020”
muudatusettepanekute heakskiitmine” eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) liikmesriigina on Eestil võimalik osaleda ELi ühises põllumajanduspoliitikas (edaspidi *ÜPP*) ja saada muu hulgas osa ka EL-i maaelu arengu toetuste eelarvest. ELi eelarveperioodil 2014–2020, üleminekuaastatel 2021 ja 2022 ning aastatel 2023–2025 oli ja on Eestil perioodi 2024–2020 õigusraamistiku alusel võimalik kasutada Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (edaspidi *EAFRD*) vahendeid ligikaudu 1,019 miljardi euro ulatuses ning Euroopa Liidu taasterahastu vahendeid ligikaudu 63 miljoni euro ulatuses. EAFRD poolt kaasrahastatav maaelu arengu poliitika on osa ÜPPst ning selle eesmärgid on põllumajanduse konkurentsivõime parandamine, loodusvarade jätkusuutlik majandamine ja kliimategevuse tagamine ning maapiirkondade majanduse ja kogukondade tasakaalustatud territoriaalse arengu saavutamine, sealhulgas tööhõive loomine ja säilitamine.

Tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 487–548) artiklist 6 tuli liikmesriikidel EAFRD vahendite kasutamiseks koostada maaelu arengu programmdokument (ehk arengukava), millega rakendatakse strateegiat, mille eesmärk on järgida määratud meetmete kogumi abil maaelu arengut käsitlevaid ELi prioriteete, ning sama määruse artikli 10 lõike 1 kohaselt see esitada Euroopa Komisjonile (edaspidi *EK*), kes sama artikli lõike 2 kohaselt kiidab selle heaks. Eestis on nimetatud programmdokumendiks Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (edaspidi *arengukava*), mille koostamine toimus aastatel 2011–2014. Arengukava koostamise koordineerimine kui maaelu poliitika kavandamise pädevus oli tulenevalt Vabariigi Valitsuse seaduse § 64 lõikes 1 määratud valitsemisalast Põllumajandusministeeriumil. Põllumajandusministri 13. septembri 2011. a käskkirjaga nr 117 moodustati arengukava ettevalmistamiseks juhtkomisjon (edaspidi *juhtkomisjon*), kuhu kuulus 28 erinevat asutust ja organisatsiooni, kes esindasid põllumajandust, keskkonda, metsandust, ettevõtlust, kohalikke omavalitsusi, külaliikumist, kohalikku algatust jne. Ministeeriumidest olid lisaks Põllumajandusministeeriumile juhtkomisjonis esindatud Rahandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Siseministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium. Arengukava toetusmeetmete väljatöötamine toimus nõuandva rolliga valdkonnapõhistes töögruppides. Lisaks juhtkomisjonis esindatud organisatsioonidele oli töögruppidesse kaasatud eksperte ja esindajaid veel u 30 organisatsioonist. Arengukava koostamisest anti muu hulgas ülevaateid põllumajanduse ja maaelu arengu nõukogus (PMAN) ning Riigikogu maaelukomisjonis. Valdavalt juhtkomisjonis esindatud asutuste ja organisatsioonide baasil moodustas põllumajandusminister 2014. a 17. detsembril oma käskkirjaga nr 177 arengukava seirekomisjoni. Seoses Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027 (edaspidi *ÜPP strateegiakava*), mille alusel antakse EL-i ÜPP toetusi Eestis perioodil 2023–2027, heakskiitmisega Euroopa Komisjoni poolt tuli moodustada ka ÜPP strateegiakava rakendamise ja seire eest vastutav komisjon. Kuna ÜPP strateegiakava seirekomisjoni ülesanded on sarnased arengukava seirekomisjoni ülesannetega, siis moodustas maaeluminister 2023. a 8. veebruaril oma käskkirjaga nr 24 nii arengukava kui ÜPP strateegiakava ühise seirekomisjoni, mis täidab endiselt kõiki arengukava rakendamise ja seirega seotud ülesandeid.

Vabariigi Valitsus kiitis arengukava eelnõu heaks 26. mai 2014. a korraldusega nr 239, andes viimasega ühtlasi põllumajandusministrile volituse läbirääkimisteks EKga. Arengukava esitati EKle ametlikult 2014. a 2. juunil EK ja liikmesriikide vahelise elektroonilise infovahetussüsteemi SFC2014 kaudu. Euroopa Komisjon kiitis arengukava heaks 2015. a 13. veebruaril rakendusotsusega nr C(2015)832 *final*.

Arengukava hõlmab perioodi 2014–2020, üleminekuaastaid 2021 ja 2022 ning sisuliselt ka aastaid 2023–2025, mil on veel võimalik selle vahendeid kasutada ja keskendub kuuete ELi prioriteedile maaelu arengu valdkonnas (teadmussirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ning maapiirkondades; põllumajandusettevõtete elujõulisuse ja kõigi põllumajandusvormide konkurentsivõime parandamine kõigis piirkondades ning uuenduslike põllumajandustehnoloogiate ja metsade säästva majandamise edendamine; toiduahela korraldamine, sh põllumajandustoodete töötlemine ja turustamine, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses; põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine; ressursitõhususe edendamine ning vähese CO₂-heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamine põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris; sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine), võttes samas arvesse Eesti maaelu omanäolisust. Nimetatud kuus prioriteeti jagunevad omakorda sihtvaldkondadeks, mille alt on programmeeritud kõik arengukava meetmed ja tegevuse liigid ning mille kohta on seatud kvantifitseeritud eesmärgid. Arengukava raames on kavas rakendada kokku 18 meetet (sh tehniline abi) ja 42 tegevuse liiki. Praeguseks on kõik meetmed peale ühe rakendunud, arengukava avaliku sektori kogueelarvest, kogusummas 1 298 762 723 eurot, on 2024. a 31. detsembri seisuga ära kasutatud (s.t. toetusesaajatele välja makstud) 1 189 569 313 eurot, mis teeb arengukava finantsplaani täitmise protsendiks 91,6. Arengukava alusel makstavaid toetusi menetletakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) ja selle alusel antavate rakendusaktide alusel.

Käesoleva eelnõuga nähakse ette arengukava neljateistkümnendate muudatusettepanekute paketi heakskiitmine ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile muudatusettepanekute Euroopa Komisjonile esitamine ja vajaduse korral muudatuste osas läbirääkimiste pidamine.

Eelnõu ja seletuskirja valmistas ette Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi regionaalarengu osakonna nõunik Ove Pöder (tel 625 6290, ove.poder@agri.ee).

2. Eelnõu eesmärk

Kuigi 2021. aastaga algas EL-i uus seitsmeaastane (2021–27) eelarveperiood, ei alanud 2021. aastal veel uue, reformitud EL-i ühise põllumajanduspoliitika rakendamine. 2021. ja 2022. aasta kujunesid nn üleminekuaastateks, kui jätkati perioodi 2014–2020 ÜPP, sealhulgas maaelu arengu poliitika elluviimist, kasutades selleks veel alles olevaid perioodi 2014–2020 vahendeid, algselt uue ÜPP kaheks esimeseks aastaks ette nähtud rahalisi vahendeid ja EL-i taasterahastu vahendeid ning valmistades samal ajal paralleelselt ette uue ÜPP rakendamiseks vajalikke dokumente ja rakendusmehhanisme. Liikmesriikide perioodi 2014–2020 maaelu arengukavad on kaheaastaseks üleminekuperioodiks (01.01.2021–31.12.2022) automaatselt pikenenud, mis sisuliselt tähendab arengukavade 2014–2020 meetmete rakendamist, kasutades selleks ka eelnimetatud uusi vahendeid. Arengukava vahendeid on võimalik kasutada veel ka kolm aastat pärast perioodi lõppu (kuni 2025. a lõpuni). 2025. aastal toimub arengukava rakendamine paralleelselt ÜPP strateegiakava rakendamisega. Käesoleva eelnõuga tehakse arengukavas muudatusi selle rakendamise viimaseks aastaks, et tagada ühelt poolt muutunud keskkonnas

paremini rakendatavate meetmete ja tegevuse liikide sobivus arengukava eesmärkide täitmiseks ning teiselt poolt saavutada arengukava vahendite maksimaalne võimalik ärakasutamine.

3. Eelnõu sisu

Vabariigi Valitsuse korraldus kehtestatakse ELÜPSi § 2 lõike 3 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320–469) artikli 30 lõigete 1 ja 2 alusel. ELÜPSi § 2 lõike 3 kohaselt võib Vabariigi Valitsus ÜPP abinõu rakendamiseks anda oma pädevuse piires korralduse küsimuses, mille otsustamise õigus on ELi õigusaktide ja nende alusel kehtestatud õigusaktide kohaselt liikmesriigil. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 30 lõige 1 näeb ette tingimused, millele peavad vastama liikmesriikide poolt EKle esitatud taotlused arengukavade muutmiseks ning lõige 2 kirjeldab arengukavade muutmise menetlust EK ja liikmesriigi vahel. Sama määruse artikli 49 lõike 3 kohaselt tuleb arengukava korraldusasutusel, kelleks ELÜPSi § 49 lõike 4 kohaselt on Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, arengukava muutmisel muudatusettepanekute osas konsulteerida seirekomisjoniga. Arengukava ja ÜPP strateegiakava ühise seirekomisjoniga on muudatusettepanekute osas konsulteeritud järgmiselt: 2025. a 23. jaanuaril saadeti seirekomisjoni liikmetele muudatusettepanekud tutvumiseks, 5. veebruaril toimunud seirekomisjoni istungil tutvustati muudatusettepanekuid seirekomisjoni liikmetele ning anti selgitusi ja vastuseid seirekomisjoni liikmete kohapeal esitatud küsimustele.

Arengukava kolmeks muudatuseks on esiteks selle meetme 4 „Investeeringud materiaalsesse varasse“ tegevuse liigi 4.1 „Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks“ raames täiendavate energia varustuskindluse tagamise investeeringute, nagu näiteks akupankade ja generaatorite soetamise abikõlblikuks muutmine, teiseks selle täiendamine uue meetmega 23 „Erakorraline ajutine toetus loodusõnnetustest eriti mõjutatud põllumajandustootjatele“ ning kolmandaks mitmed meetmete vahelised vahendite ümbertõstmised selle rahastamiskavas, mh 13,5 miljoni euro suuruse eelarve tagamiseks uuele meetmele 23.

Eelnõu seletuskirja lisa 1 kajastab arengukava muudatusettepanekuid, seletuskirja lisa 2 on toodud muudatusettepanekute kohaselt muudetud arengukava põhitekst.

Arengukava kehtiva versiooniga on võimalik tutvuda Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebilehel aadressil <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020>.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 487–548), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja

Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320–469), ning komisjoni rakendusmäärusega (EL) nr 808/2014, milles sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 (Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) rakenduseeskirjad (ELT L 227, 31.07.2014, lk 18–68).

5. Eelnõu mõjud

Meetme 4 „Investeeringud materiaalsesse varasse“ tegevuse liigi 4.1 „Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks“ raames akupankade ja generaatorite soetamise abikõlblikuks muutmine aitab suurendada põllumajandustootjate varustuskindlust ning seeläbi laiemalt ka Eesti toidujulgeolekut. Uue meetme 23 „Erakorraline ajutine toetus loodusõnnetustest eriti mõjutatud põllumajandustootjatele“ lisamine arengukavasse aitab leevendada põllukultuuride kasvatamisega tegelevate ettevõtjate likviidsusprobleeme ning tugevdada seeläbi nende jätkusuutlikkust. Rahaliste vahendite meetmete vaheline ümbertõstmine aitab tugevdada veel rakendatavaid meetmeid (uus meede 23, finantsinstrumendid, põllumajanduskindlustustoetus) ning vähendada ohtu, et erinevate meetmete raames kasutamata jäänud vahendid jääksid arengukava raames üldse kasutamata.

6. Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulutused

Eelnõu rakendamiseks täiendavaid kulusid riigi eelarvele ei teki. Tulenevalt meetmete erinevatest EL-i kaasrahastamise määradest toovad rahastamiskavas tehtavad muudatused kaasa vajaduse vähenemise riigieelarves planeeritud kaasfinantseeringute vahendite järele kogusummas 3 071 081 eurot.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Kliimaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Rahandusministeeriumile, samuti informatsiooniks arengukava ja ÜPP strateegiakava ühisele seirekomisjonile.